

נספח לספר תולדות משפחת גבריהו-גוטסמן

גלעד י"י גבריהו (2 במרץ 2008)

עם פתיחת הארכיון הגרמני בעיירה באד ארולסן שבגרמניה שבו היה טמון האוסף הגדול ביותר של פרטים על נפגעי השואה, ובאמצעות שירות האיתור הבינלאומי (ITS) פניתי ל"יד ושם" בירושלים ובאמצעות ביקשתי לראות שמא יש כיום מידע חדש מה קרה לסבי אלתר גד גוטסמן. בספר נמסר בשם בנו יעקב יוסף גוטסמן (עמ' 126) שאביו כנראה גורש לדכאו ומת מאפיסת כוחות לאחר השחרור.

בארכיונים האלה יש עשרות מיליוני מסמכים שמתעדים, בין היתר, את גורל אסירי מחנות הריכוז וההשמדה, וגם בעבר הורשו קרובי הקורבנות לעיין בהם. אבל רק כעת, עם פתיחת הארכיון לכל החוקרים והעברת המסמכים באופן דיגיטלי ל"יד ושם" בירושלים, אפשר לבצע חיפושים מדויקים יותר ולספק מידע רב לבני המשפחות התוהים על גורל יקיריהם. (ראה "הארץ" 16 בינואר 2008)

היום קבלתי תשובה מ"יד ושם" שהכילה שלושה מסמכים. למעשה המסמך הראשון הוא החשוב שבהם ובו מצוינים הפרטים על הסבא אלתר גד גוטסמן. זהו מסמך ממחנה הריכוז (KL=Konzentrationslager) וואימר-בוכנוואלד שמציין ש-גודל גוטסמן (ראה הערה מס. 1 בספר בעניין השם גד וגודל) שנולד בזדניא ב-16 בנובמבר 1888 (תאריך זה מתקן את התאריך הלידה המופיע בספר) מצב משפחתי נשוי אב ל-7 הגיע למחנה. כתובתו האחרונה הייתה רח' קיראלי 28 בבודפשט (ראה תמונות להלן), דתו הייתה דת משה (על פי האידאולוגיה הנאצית הוא היה יהודי בן דת משה, משום שהיו יהודים מבחינת הגזע שכבר המירו את דתם והיו בני דת אחרת) וכן שהוא היה נתין הונגרי. הוא הגיע למחנה ב-19 בנובמבר 1944 דרך ב.ד.ש. בודפשט. טרם פענחתי את "BDS.BUDAPEST" הסיבה להבאתו למחנה היא "Polit. Ungar-Jude" שמשמעותו שהחלטה פוליטית בהונגריה אפשרה לנאצים לאסור ולהגלות יהודים. הוא מציין ששם אשתו היא שיינדל ושבמקצועה היא תופרת. גובהו הוא 165 ס"מ ("5'5"), מצב גופני חלש, צבע עניים חום, שניים רעועות, אף ישר, שער אפור. הכרטיס איננו מציין פרטים על פטירה ויתכן שהאינפורמציה המקורית שהוא שרד את המחנות ונפטר לאחר השחרור היא נכונה. המסמך השני כתוב באנגלית משנת 1950 והוא כנראה כרטיס על כל האסירים שהתבסס על הכרטיסים הגרמניים המסמך השלישי (שני דפים) הוא רשימה שמית של הטרנספורט מיום ה-19 בנובמבר 1944 של כל הכלולים במשלוח הזה וגד גוטסמן הוא מספר 97505 בדף מספר 5, זהו אותו מספר שמופיע על הכרטיסים בגרמנית ובאנגלית. נקודה מעניינת היא שהאסירים באו ממחנה אהלים (Zeltlager) באמצע נובמבר! (הטמפרטורה הממוצעת בחודש נובמבר בבודפשט היא 5 מעלות צלסיוס).

המשולש האדום שמופיע בכרטיס ובתוכו האות U משמעותו היא של אסיר פוליטי בעל נתינות הונגרית. לכל אסיר הופיע בכרטיס ועל בגדיו מתחת למספר משולש בצבע שונה. אסירים יהודים-צהוב, צוענים-חום, עידי יה-סגול, פושעים-ירוק, אסירים פוליטיים-אדום, הומוסקסואלים-וורוד, נדחי החברה כגון זונות-שחור. בתוך המשולש הופיעה בדרך כלל אות שציינה את הנתינות. גד גוטסמן הובא למחנה כאסיר פוליטי בעל נתינות הונגרית (Ungarn). נראה שההונגרים רצו להראות כאילו אין הם מסגירים את נתיניהם היהודים לנאצים, לכן כנראה הם הסגירו אותם כבעלי סיכון פוליטי. אולם האמת כתובה על הכרטיס כשבאמצע מופיעה המלה יהודי (Jude) עם קו אדום מתחתיו.

מהחומר הזה נמצאנו למדים שהסבא הגיע דווקא למחנה בוכנוואלד ולא למחנה דאכאו כפי שסברו תחילה. כמו כן אנו יודעים עתה שעל מנת לשרוד הוא היה צריך להתקיים במחנה (כנראה כעובד כפיה) עוד כחמשה חודשים עד לשחרור המחנה ב-11 באפריל 1945. (נצחון בנות הברית היה רק ב-7 במאי 1945). לאדם בגיל 56 במצב בריאותי חלש היה זה מבצע כמעט בלתי אפשרי. איך העזו האמריקאים והגרמנים לא לפתוח מאגר מידע זה עם תום המלחמה? מדוע לא היה חומר זה פתוח לעיון המשפחות לפני חמישים שנה?

על מחנה זה כתוב באנציקלופדיה וויקיפדיה:

בוכנוואלד היה **מחנה ריכוז**, מהגדולים **בגרמניה**, ולו כ־130 מחנות משנה ויחידות חוץ. המחנה היה במורד הצפוני של הר אטרסברג, כשמונה ק"מ מצפון לויימר, שברפובליקה הגרמנית. הוא הוקם ב־**16 ביולי 1937**, כשהועברה אליו קבוצה בת 149 אסירים, רובם פליליים ומיעוטם מדיניים. המחנה היה מחולק ל־3 אגפים:

• המחנה הגדול - היה מיועד לאסירים בעלי ותק כלשהו.

• המחנה הקטן - היה מחנה הסגר.

• מחנה האוהלים - הוקם לקליטת האסירים הפולנים, שנשלחו לאחר פלישת הגרמנים ל**פולין**.

בשנים 1937 עד 1941 היה מפקד המחנה **קרל קוד**, ובשנים 1942 עד 1945 **הרמאן פיסטר**. בשנת 1937 החלו להגיע לבוכנוואלד משלוחים גדולים של אסירים, רובם מדיניים. אחרי "**ליל הבדולח**" נשלחו לבוכנוואלד 10,000 יהודים. במחנה נכלאו כ-238,980 אסירים בני כ-30 ארצות, 43,045 מהם, ובכללם שבויים סובייטים, נרצחו או נספו בעת קיומו של המחנה.

בשנים הראשונות הועסקו האסירים בעיקר בעבודת פרך במחצבה, ביערות ובבנייה. עם פרוץ המלחמה התגבש ניצול אסירי המחנה לצורכי כלכלה, במיוחד מאז 1942, כשהוקמו סמוך למחנה מפעלי חימוש גדלים ובהם הועסקו רבבות אסירים.

ב־**11 באפריל 1945** הגיעו חיילים **אמריקאים מבעלות הברית** אל המחנה שפונה בחלקו על ידי הנאצים, ושיחררו ממנו כ־21,000 אסירים, ביניהם היו כ־4,000 יהודים

KL: Weimar-Buchenwald

Jude.

MHN-Nr.:

97.525

Häftlings-Personal-Karte

Fam.-Name: G o t t e s m a n n Überstellt
 Vorname: Godel
 Geb. am: 16.11.88 Zadnya am: ..... an KL. Grösse: 165 cm
 Stand: verh. Kinder: 7 am: ..... an KL. Gestalt: schwächl.
 Wohnort: Budapest VII., am: ..... an KL. Gesicht: oval
 Strasse: Kiraly ut.28 am: ..... an KL. Augen: braun
 Religion: mos. Staatsang.: Ungarn am: ..... an KL. Nase: gradl.
 Wohnort d. Angehörigen: Ehefrau: am: ..... an KL. Mund: gew.
Sandel G., zZ.in Haft Ohren: gew.
näh. unbek. am: ..... an KL. Zähne: lück.
 Eingewiesen am: 19.11.1944 am: ..... an KL. Haare: graumel.
 durch: BDS. Budapest am: ..... an KL. Sprache: ung., deutsch
 in KL.: Buchenwald am: ..... an KL. ruth.
 Grund: Polit. Ungar-Jude Entlassung: Bes. Kennzeichen: Blatze
 Vorstrafen: keine am: ..... durch KL.: Charakt.-Eigenschaften:
 mit Verfügung v.: .....

Strafen im Lager:		
Grund:	Art:	Bemerkung:

Sicherheit b. Einsatz:

I. T. S. FOTO Nr. 483

Körperliche Verfassung:

KL/5/a, 44-500000

4612

Bu.No. 97525 Polit. Ung. Jude

Date 23.8.50/KL GCC2 /197/11
 Name G O T T E S M A N N, Godel File -IC/18-
 BD 16.11.88 BP Zadnya Nat Hung. -Jew.
 Next of Kin
 Source of Information Polit. Abt. Buchenwald, Neuzugänge
vom 19.11.44 von BDS Budapest
 Last kn. Location Date
 CC/Pt Buchenwald Arr. 19.11.44 lib.
 Transf. on to
 Died on in
 Cause of death
 Buried on in
 Grave D. C. No.
 Remarks Page 5, Curr.No. 243

Weimar-Buchenwald, 23. November 1944

Nachtrag zur Veränderungsmeldung vom 19.11.44.

Namentliche Aufstellung der -778- Neuzugänge im Zeltlager. J u d e n :

97000 Haas, Mor	97052 Erenyi, Ferenc
1 Geröfi, Imre	53 Haas, Leo
2 Klein, Victor	54 Stern, Lazar
3 Guttman, Aladar	55 Stöger, Arnold
4 Grof, Dezsö	56 Pilitzer, Josef
5 Walter, Jozsef	57 Földes, Franz
6 Friedmann, Simon	58+ Preger, Andor
7 Deutsch, Istvan	verstorben 23.11.1944
8 Deutsch, Ervin	59 Horvai, Ernst
9 Laszlo, Ernö	60 Földes, Andor
10 Tolnai, Franz	61 Kalman, Arnold
11 Schlesinger, Ödön	62 Lindenbaum, Lipot
12 Einzig, Josef	63 Böhm, Andor
13 Fabi, Laszlo	64 Sohr, Alexander
15 Sipos, Oskar	65 Quitt, David
verstorben 21.11.1944	66 Glück, Sandor
16 Berkovits, Imre	67 Weingruber, Ladislaus
17 Weisz, Andor	68 Doman, Bela
18 Quittner, Aladar	69 Horvat, Imre
19 Vafasz, Rudolf (d)	70 Lieblich, Lajos
20 Müller, Josef	71 Fodor, Elek
21 Borostyam, Bela	72 Singer, Gabor
22 Szende, Alexander	73 Kornhauser, Marton
23 Wahrman, Alexander	74 Boros, Lajos
24 Hirschler, Emerich	75 Wiener, Oszkar
25 Hirschler, Frigges	76 Apfelbaum, Martan
26 Verschitz, Isidor	77 Schwarz, Jenö
27 Czegledy, Alexander	78 Kardos, Imre
29+ Walter, Arpad	79 Krausz, Arthur
verstorben 21.11.1944	80 Szekely, Alexander
30 Unbekannter Toter	81 Waldmann, Marcel
31+ Straszer, Lajos	82 Popper, Egon
verstorben 21.11.1944	83 Rona, Armand
32 Zelinger, Izso	84 Cukor, Peter
33 Revesz, Izso	85 Fisch, Endre
34 Herczel, Paul	86 Wagner, Lajos
35 Rosenberg, Lipot	87 Sandor, Josef
36 Rosenzweig, Pal	88 Fenyö, Janos
37 Kovacs, Bela	89 Gimes, Ludwig
38 Benyovits, Bernath	90 Simonovits, Andreas
39 Philipp, Leo	91 Boros, Oscar
40 Levai, Mor	92 Gimes, Miklos
41 Sauerteig, Geza	93 Rejtö, Gyula
42 Vajda, Eugen	94 Weisz, Josef
43 Vajda, Ernö	95 Herzog, Mor
44 Földes, Geza	96 Elek, Karu
45 König, Miksa	97 Lippe, Ernö
46 Markovits, Nikolaus	98 Littner, Lajos
47 Grosz, Bela	99 Filöp, Edmund
48 Forro, Jozsef	100 Arany, Oszkar
49 Fischer, Ludwig	1 Forrai, Mihaly ✓
50 Weidlinger, Jenö	
51 Lang, Samuel	

93

0002787

Verteiler: Asta, Bekleidungskammer,

Effektenkammer, Geldverwaltung, Krankenbau, Post, Schreibstube

21999/// gelesen: 76625

- 97462 Sonnenfeld, Tibor
- 63 Kemeny, Andor
- 64 Weisz, Nandor (Ferdinand)
- 65 Dermann, Lipot
- 66 Frankfurter, Aladar
- 67 Mann, Jenö
- 68 Marton, Aurel
- 69 Kondor, Imre
- 70 Grossmann, Miksza
- 71 Hoffmann, Eugen ✓
- 72 Bodo, Sandor
- 73 Hütter, Pal
- 74 Lichtner, Densö
- 75 Mano, Mihaly
- 76 Schlesinger, Bela
- 77 Szabo, György
- 78 ~~EFFE~~ Strasser, Bela
- 79 Rozsa, Ludwig
- 80 Rottmann, Andor
- 81 Mihaly, Illes
- 82 Korein, Peter
- 83 Singer, Mano
- 84 Mautner, Rudolf
- 85 Mihaly, Laszlo
- 86 Mihaly, Endre
- 87 Somogyi, Pol
- 88 Somogyi, Emil
- 89 Schwarz, Arpad
- 90 Unbekannter Toter
- 91 Olasz, Pal
- 92 Juleszk Miklos
- 93 Grosz, Marton
- 94 Mittelmann, Samuel
- 95 Mayer, Adolf
- 96 Landsmann, Pal
- 97 Neumann, Georg
- 98 Gerö, Alexander
- 99 Steiner, Stephan
- 500 Sebö, Imre
- 1 Kondor, Sandor
- 2 Földes, Laszlo
- 3 Klein, Moritz
- 4 Szenes, Ernö
- 5 Kiralyhegyi, Pal
- 6 Weisz, Abraham
- 7 Farkas, Matyas
- 8 Szekely, Hugo Georg
- 9 Klar, Andor
- 10 Györi, Paul
- 11 Ungar, Alfred ✓
- 12 Raby, Simon
- 13 Pollak, Endre
- 14 Welisch, Leo
- 15. Politzer, Miklos
- 16 Karpát, Laszlo
- 17 Stern, Jozsef
- 18 Lajta, Michael
- 19 Pick, Gyula
- 20 Balasz, Jenö
- 21 Vago, Laszlo

- 97522 Bauer, Andor
- 23 Pollak, Armin
- 24 Klein, Bela
- 25 Gottesmann, Godel
- 26 Balint, Gyula
- 27 Bajan, Armin
- 28 Dorogi, Elemer
- 29 Bodnar, Robert
- 30 Fodor, Paul
- 31 Somlo, Heinrich
- 32 Halasz, Julius
- 33 Halasz, Lajos
- 34 Weiszbrun, Franz
- 35 Guttmann, Armin
- 36 Varga, Miklos
- 37 Vecsei, Gyula
- 38 Revezs, Sandor (s)
- 39 Salamon, Mor
- 40 Barta, Alexander
- 41 Wilhelm, Richard
- 42 Weinfeld, Eugen
- 43 Pogany, Miklos
- 44 Garaim, Geza
- 45 Bodor, Felix
- 46 Klein, Matyas
- 47 Szlovak, Karl
- 48 Doros, Dezsö
- 49 Goldberger, Jozsef
- 50 Darvas, Vilmos
- 51 Grossmann, Armin
- 52 Blasberg, Ignac
- 53 Jelinek, Daniel
- 54 Spitzer, ~~DESEK~~ Dozsö
- 55 Sebök, Bela
- 56 Szücs, Andor
- 57 Lang, Jenö
- 58 Fried-Sebesi, Ernst
- 59 Fokos, Jenö
- 60 Mondschein, Jenö
- 61 Hirsch, Josef ✓
- 62 Lövith, Aladar
- 63 Bergl, Josef
- 64 Weisz, Marton
- 65 Pap, Istvan
- 66 Neuwirth, Albert
- 67 Rosenwasser, Tibor
- 68 Kardos, Jenö
- 69 H Gutlohn, Albert
- 70 Bertok, Gyula
- 71 Reich, Andor
- 72 Petö, Andor
- 73 Brummel, Fridrich
- 74 Neumann, Bela
- 75 Ban, Richard
- 76 Rasonyi, Armin
- 77 Földes, Ferencz
- 78 Kovacs, Viktor
- 79 Lebovits, Alexander
- 80 Ronai, Bela
- 81 Katona, Zoltan

97

0002791

Handwritten marks and a faint stamp at the bottom of the page.

תמונות של הבית המשותף שברחוב קיראלי 28 בבודפשט. קיראלי בהונגרית היא מלך. התמונות נמסרו לי על ידי נכדתו של מר הכטמן שגרה בפילדלפיה. סבה היה בעל בית דפוס בקומת הרחוב שבבניין זה, הוריה המשיכו להחזיק בדירה והיא בעלת הדירה כיום. היא מסרה לי שבבית זה יש 60 דירות ויהודים גרו ב- 58 מהן. הבניין ממקום ברובע היהודי (רובע 7) לא רחוק מבית הכנסת קוזינצי. בתקופה שבה גרו בבניין רוב יהודים היו מקימים סוכות משותפות ליהודי הבניין. ראיינתי את הנכדה ב- 23 במרץ 2008. היא ילידת בודפשט שהיגרה לארה"ב בשנת 1991. התמונה הראשונה מתוך החצר הפנימית היא משנת 1985 לפני שהבניין שופץ. הגינה שבחצר היא תוספת משנות ה- 70.

התמונה השנייה משנת 1991.

התמונה השלישית היא משנת 2007 חזית הבניין מהכביש.

ותמונה משנות הארבעים (1940-1950). כך נראתה החצר כשסבא גודל גוטסמן גר שם. בתמונה ניתן לראות חנות שהשלט שלה קטוע, זהו בית הדפוס של הזמנות לאירועים של הסבא של הגברת שעזרה לי עם התמונות. ובהונגרית DOMBORNÝOMDA.

